

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

INTERNATIONAL STANDARDS IN THE FIELD OF COMBATING CORRUPTION- RELATED CRIMINAL OFFENSES

Сідельніков А.В., к.ю.н.,
доцент кафедри права

Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Опублікована стаття призначена для дослідження такого питання, як встановлені Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи, Європейським Союзом міжнародні правові стандарти у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням та їх відображення в диспозиціях статей Кримінальному Кодексу України, які передбачають відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення.

Запропонована стаття розглядає такі питання, як історія розвитку антикорупційного наднаціонального законодавства Європейського Союзу, надбання антикорупційної правової бази ЄС, характеристики активної та пасивної корупції, класифікація хабарництва за видами хабароотримувача, створення Європейським Союзом групи держав GRECO для контролю за впровадженням прийнятих ЄС та Радою Європи антикорупційних нормативно-правових актів у правозастосовну практику держав-членів GRECO.

У статті розробляються такі поняття, як міжнародно-правові стандарти характеристик видів корупційних кримінальних правопорушень, прийняті ООН антикорупційні міжнародно-правові акти, прийняті Радою Європи антикорупційні міжнародно-правові акти, прийняті ЄС антикорупційні міжнародно-правові акти, конвенції, резолюції, хабарництво, хабарадавець, хабароотримувач, службові особи, зловживання впливом, підкуп у приватному секторі.

Головна увага приділяється розробленим в прийнятих ООН, Радою Європи, Європейським Союзом міжнародних нормативно-правових актах поняттям хабарництва, його ознак та двох сторін, характеристикам отримання хабару залежно від службового статусу хабароотримувачів, характеристикам зловживання впливом, підкупу у приватному секторі та інших загальноновизнаних корупційних кримінальних правопорушень.

Основна ідея даної статті стосується таких питань, як відповідність диспозицій корупційних кримінальних правопорушень в Кримінальному Кодексу України положенням міжнародного антикорупційного законодавства, перехід розроблених в Конвенції ООН проти Корупції від 2003 р. характеристик корупційних кримінальних правопорушень спочатку на рівень європейського наднаціонального законодавства в прийнятих Радою Європи та Європейським Союзом конвенціях, резолюціях, інших антикорупційних актах, а в кінці на рівень національного кримінального законодавства України.

Ключові слова: міжнародні правові стандарти у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням, диспозиції статей Кримінальному Кодексу України, Конвенція ООН проти корупції, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи, службові особи, хабарництво, зловживання впливом.

The published article is determined for studying such a question as international legal standards established by the United Nations and the Council of Europe, the European Union in the field of combating corruption criminal offenses and their reflection in the provisions of articles of the Criminal Code of Ukraine, which provide for liability for corruption criminal offenses.

The suggested article includes observing such questions as the history of the development of anti-corruption supranational legislation of the European Union, the acquisition of the EU anti-corruption legal framework, the characteristics of active and passive corruption, the classification of bribery by type of bribe take, and the creation by the European Union of the GRECO group of states to monitor the implementation of anti-corruption regulations adopted by the EU into law enforcement of GRECO member states.

The article produces such notions as international legal standards for the characteristics of types of corruption criminal offenses, anti-corruption international legal acts adopted by the UN, anti-corruption international legal acts adopted by the Council of Europe, anti-corruption international legal acts adopted by the European Union, conventions, resolutions, bribery, briber, bribe-taker, the classification of bribery by type of bribe take, officials, abuse of influence, bribery in the private sector.

The main attention is given to the concept of bribery, its signs and two sides, the characteristics of receiving a bribe depending on the official status of the bribe takers, the characteristics of abuse of influence, bribery in the private sector and other generally recognized corruption criminal offenses developed in international regulatory legal acts adopted by the UN, the Council of Europe, and the European Union.

The key note concerns such issues as the compliance of the provisions of corruption criminal offenses in the Criminal Code of Ukraine with the provisions of international anti-corruption legislation, the transition of the characteristics of corruption criminal offenses developed in the 2003 UN Convention against Corruption, first to the level of European supranational legislation in the conventions, resolutions and other anti-corruption acts, adopted by the Council of Europe and the European Union, and finally to the level of national criminal legislation of Ukraine.

Key words: international legal standards in the field of combating corruption-related criminal offenses, provisions of articles of the Criminal Code of Ukraine, UN Convention against Corruption, Criminal Convention on Combating Corruption (ETS 173) of the Council of Europe, officials, bribery, abuse of influence.

Постановка проблеми. З моменту проголошення незалежності Україна обрала європейський та прозахідний шлях розвитку, по якому і рухалась із різною швидкістю у різні етапи своєї новітньої історії. Даний курс нашої держави закріплено в положеннях Преамбули, п. 5 ст. 85, ч. 2 ст. 102, п. 1-1 ст. 116 Конституції України (щодо «європейської ідентичності українського народу і незворотності європейського курсу України», а також «стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі») [1], він обумовлений як історичною, географічною та політичною наближеністю нашої держави до країн Європейського Союзу (далі – ЄС), так і бажанням українців відповідати

найбільш прогресивним тенденціям світової спільноти – демократії, дотриманню прав людини та боротьбі проти корупції.

Наприкінці XX століття світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою для кожної країни, і з цієї проблемою необхідно боротися. Корупція завдає великої шкоди розвитку демократичного суспільства як в політичному, так і в економічному аспектах, підтримує вплив державних інститутів на суспільство, сприяє організованій злочинності та іноземній агресії. Загальноновизнано, що верховенство права у цивілізованій демократичній державі передбачає створення сприятливого середовища для ефективної антикорупційної політики

та активне застосування антикорупційного законодавства, зокрема, ефективне переслідування корупційних кримінальних правопорушень.

Тривалий час, починаючи із 70х років ХХ століття, на міжнародному рівні створювалась цілісна та різноманітна нормативно-правова система протидії корупції, яка зараз є орієнтиром для держав при створенні свого власного, національного законодавства для боротьби із цим видом діянь. Хедлайнером у створенні нормативно-правової системи протидії корупції стала ООН, прийняті нею численні міжнародні антикорупційні конвенції, резолюції та декларації займають місце базового фундаменту міжнародної системи боротьби проти корупції. В. В. Василевич та Т. Е. Василевська, розглядаючи міжнародну систему боротьби проти корупції, визначають поняття «міжнародні стандарти у сфері протидії корупції», як систему загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права, універсальних і регіональних міжнародних договорів, а також положень, вимог та рекомендацій, розроблених державами і міжнародними організаціями у сфері боротьби з корупцією та втілених у відповідних міжнародних документах [2], с. 16]. Вище згадані прийняті ООН антикорупційні нормативно-правові акти відрізняються охопленням найбільших територій, зокрема, Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН 31.10.2003 р., [3]) була підписана 167 державами, тому такі антикорупційні акти встановлюють узагальнені стандарти криміналізації найбільш небезпечних корупційних діянь у світовому масштабі, в тому числі, звичайно, і в Україні.

Також в авангарді боротьби проти корупції знаходиться ЄС. Боротьба з корупцією займає центральне місце у внутрішній і зовнішній політиці ЄС. Антикорупційна політика ЄС є складовою діяльності ЄС в сфері верховенства права, основоположних прав та належного врядування та проводиться інституціями ЄС на передовому для світової спільноти рівні удосконалення як наднаціонального, так і національних законодавств. Антикорупційне законодавство ЄС поєднує в собі риси як наднаціонального законодавства, яке є частиною єдиної правової системи співтовариства європейських держав, так і регіонального, оскільки передусім розповсюджується на європейський регіон. При цьому необхідно підкреслити, що наднаціональне антикорупційне законодавство ЄС базується на вироблених ООН стандартах криміналізації корупційних діянь, розвиває їх та доповнює.

Для України приведення її власного антикорупційного законодавства у відповідність до стандартів наднаціонального антикорупційного законодавства ЄС зараз є нагальною необхідністю, оскільки 28.04.2022 р. Україна подала офіційну заявку на членство в Європейському Союзі (далі ЄС) та почала процес офіційного вступу до ЄС. 23.06.2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони Україна зобов'язалась цілеспрямовано адаптувати законодавство України до *acquis communitaris* ЄС відповідно до напрямів, визначених у цій Угоді [4]). Статті 3, 14 вище згаданої Угоди проголошують, що боротьба з корупцією є одним із головних, принципових напрямків співробітництва між Україною і ЄС [4]).

Аналіз міжнародних стандартів у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням здійснювали у своїх працях різні науковці, такі як О. І. Бідна, А. В. Боровик, К. В. Воронезький, Д. О. Гарбазей, С. В. Дрьомов, Т. Л. Козлов, І. А. Куровська, Ю. С. Нагачевська, І. С. Нуруллаєв, О. С. Панченко, М. І. Пашковський, А. В. Савченко, О. В. Святун, М. І. Хавронюк, Ю. Б. Хім'як та інші. Але в працях згаданих науковців

повністю не було висвітлено вплив положень антикорупційних міжнародних нормативно-правових актів, які прийняті ООН, РЄ та ЄС, на криміналізуючі корупцію положення українського кримінального законодавства.

Актуальність теми. З урахуванням вищевикладеного актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу антикорупційних міжнародно-правових актів ООН, РЄ та ЄС для окреслення міжнародних стандартів у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням та їх відображення в Кримінальному Кодексі України (далі ККУ) [5]).

Мета статті полягає в аналізі антикорупційних міжнародно-правових актів ООН, РЄ та ЄС для окреслення міжнародних стандартів у сфері протидії корупційним кримінальним правопорушенням та їх відображення в ККУ [5]).

Викладення основного матеріалу дослідження. На міжнародному і регіональному рівні прийнято багато нормативно-правових актів, які спрямовані на боротьбу з корупцією та закріплюють норми права міжнародного характеру, обов'язкові для країн, що їх ратифікували. Прийняті ООН антикорупційні нормативно-правові акти за своєю природою визначають узагальнені стандарти понять та видів корупційних кримінальних правопорушень, які усі країни світу можуть застосувати для зміцнення правових норм своїх кримінальних законодавств у сфері протидії корупції. Також важливо те, що дотримання однакових узагальнених стандартів понять та видів корупційних кримінальних правопорушень забезпечує співробітництво країн-членів ООН у сфері протидії корупції на міжнародному рівні.

Одним із перших міжнародних актів, яким засуджувались всі форми корупції, є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514, ухвалена 11.12.1975 р. [6]), вона стосувалась заходів боротьби з корпоративною корупцією та усіма причетними до неї сторонами та вже містила в собі заклик криміналізувати корупцію.

Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» від 16.12.1996 р. в другому пункті зобов'язувала держав-членів «встановити на ефективній і погоджувальній основі кримінальну відповідальність за дачу хабарів іноземним державним посадовим особам» [7]). П. 3 вищезгаданої декларації надавав визначення хабарництва як сукупності чи одного з нижче наведених елементів «а) пропозиції, обіцянки, передачі будь-яких виплат, подарунків або інших благ, прямо або побічно, будь-якою приватною або державною корпорацією, окремою особою якої-небудь держави будь-якій державній посадовій особі або обраному представникові іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією; б) вимоги, прийняття або отримання, прямо або опосередковано, будь-якою посадовою особою або обраним представником будь-якої держави виплат, подарунків або інших благ у будь-якій приватній або державній корпорації або окремій особі з іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією» [7]).

Протидія корупції зумовлює як розробку і забезпечення реалізації досконалого законодавства, так і обов'язкове узгодження його з міжнародно-правовими актами з цих питань. Потрібно зауважити, що такі наведені в вище згаданій декларації ознаки давання хабара як «пропозиції, обіцянки, передачі...неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання ...посадовою особою» виявляються при аналізі диспозицій ст. ст. 368, 368-3, 368-4 ККУ [5]) у якості ознак кримінально караного давання хабара. Оскільки ст. ст. 368, 368-3, 368-4 ККУ [5])

встановлюють кримінальну відповідальність за різні стори та види хабарництва, то зрозуміло, що вище наведені ознаки давання хабара є одним із міжнародних стандартів формулювання хабарництва в якості корупційного кримінального правопорушення. Спочатку такі стандарти формулюються у нормативно-правових актах ООН, а далі запозичуються національними законодавствами.

Перша універсальна Конвенція ООН проти корупції – це Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН 31.10.2003 р. [3]). Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]) була ратифікована Україною 18.10. 2006 р. та набрала чинності для України 01.01.2010 р. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. вона застосовується до запобігання, розслідування та кримінального переслідування за корупцію та до призупинення операцій (заморожування), арешту, конфіскації та повернення доходів від злочинів, визнаних такими згідно із цією Конвенцією [3]). Ст. ст. 15–22 вище згаданої Конвенції [3]) встановлюють вимоги до держав-членів криміналізувати у випадку їх умисного вчинення наступні діяння: 1) підкуп національних державних посадових осіб; 2) підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій; 3) розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; 4) зловживання впливом; 5) зловживання службовим становищем; 6) незаконне збагачення; 7) підкуп у приватному секторі; 8) розкрадання майна у приватному секторі; 9) відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом; 10) приховування; 11) перешкоджання здійсненню правосуддя.

Усі ці діяння мають свої визначення у вищезгаданій Конвенції [3]), тому важливо і корисно порівняти їх із формулюванням диспозицій корупційних злочинів в Особливій частині ККУ [5]).

Стаття 15 вищезгаданої Конвенції описує підкуп національних державних посадових осіб через два види злочинної поведінки: «а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної вигоди для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків; б) вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної вигоди для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків» [3]). Ст. 369 ККУ «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» має наступний опис злочинного діяння в диспозиції: «пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» [5]). Дана диспозиція має однаковий зміст із п. «а» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) та співпадає текстуально у описі дій надавача неправомірної вигоди. Характеристику дій службової особи у п. «б» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 1 ст. 368 ККУ «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» [5]).

Стаття 18 вищезгаданої Конвенції характеризує зловживання впливом через два види злочинної поведінки: «а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі чи будь-якій іншій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної вигоди, щоб ця посадова особа чи така інша особа зловживала своїм

справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації чи державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної вигоди для ініціатора таких дій чи будь-якої іншої особи; б) вимагання або прийняття державною посадовою особою чи будь-якою іншою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої себе чи для іншої особи, щоб ця особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації або державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної вигоди» [3]). Характеристику дій особи, яка зловживає впливом, у п. «б» ст. 18 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. ч. 2, 3 ст. 369-2 ККУ «Зловживання впливом» [5]). Характеристику дій особи, яка надає неправомірну вигоду іншій особі, за її зловживання своїм впливом, у п. «а» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 1 ст. ст. 369-2 ККУ «Зловживання впливом» [5]).

У п. «б» ст. 21 вищезгаданої Конвенції знаходиться опис діяння, яке кваліфікується як «підкуп у приватному секторі» [3]). Це діяння полягає в вимаганні або прийнятті, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної вигоди будь-якою особою, яка керує роботою організації приватного сектора або працює на будь-якій посаді, у такій організації, для такої особи чи іншої особи, щоб ця особа вчинила, порушуючи свої обов'язки, будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій. Характеристику даного діяння відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 3 ст. ст. 369-3 ККУ «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» [5]).

З вище наведених прикладів випливає, що вироблені ООН та зафіксовані в Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]) визначення тих корупційних діянь, які на думку ООН заслуговують на криміналізацію, грають роль міжнародно-правових стандартів визначення корупційних кримінальних правопорушень та слугують зразком для національних законодавств у справі криміналізації найбільш небезпечних корупційних діянь чи прямо відтворюються в національних кримінальних законодавствах. Орієнтування українських законодавців на зафіксовані в Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]) міжнародно-правові стандарти підтверджує прагнення України до демократичного та прогресивного шляху розвитку і заслуговує схвалення.

Кримінальне право ЄС за своєю природою є однією з галузей права ЄС, яке, у свою чергу, є галуззю міжнародного права, оскільки примат міжнародно-правових актів ЄС над національним законодавством держав-членів ЄС ґрунтується на принципі верховенства міжнародно-правових зобов'язань. Інституції Європейського Союзу відіграють важливу роль у послідовних діях проти корупції, впроваджуючи дію кримінальних Конвенцій проти корупції та інших антикорупційних актів ЄС у правозастосування в усіх державах-членах ЄС, а також підтримуючи діяльність держав-членів щодо удосконалення національного законодавства.

До правової бази ЄС, регламентуючої протидію корупційним кримінальним правопорушенням, входять такі акти, як Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «О двадцяти принципах боротьби з корупцією» [8]), Рамкове рішення Ради 2003/568/JHA про боротьбу з корупцією в приватному секторі [9]), Конвенція ЄС про боротьбу проти корупції посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 27.09.1997 р. [10]), Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи від 21.01.1999 р. [11]), Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) від 15.05.2003 р. [12]), Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [13]), Статут Групи держав по боротьбі з коруп-

цією (GRECO) [14]), Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського Парламенту та Ради від 05.07.2017 р. про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів Союзу [15]) та ін.

Другий з 20 керівних принципів Резолюції (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «О двадцяти принципах боротьби з корупцією» вимагає гарантувати визнання національної та міжнародної корупції кримінальної [8]). Конвенція ЄС про боротьбу проти корупції посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 27.09.1997 р. [10]) розвиває створене в прийнятих ООН нормативно-правових актах поняття корупції, поділяючи її на активну та пасивну. Активна корупція характеризується як навмисні дії будь-якої особи, яка обіцяє або надає, прямо чи через посередника, будь-яку вигоду посадовій особі для себе чи для третьої сторони для того, щоб вона діяла чи утримувалася від дій відповідно до своїх обов'язків або під час виконання своїх функцій у порушення своїх службових обов'язків, тобто, на практиці це дії хабародавця. Пасивна корупція характеризується як навмисні дії службової особи, яка безпосередньо чи через посередника просить або отримує будь-які переваги для себе чи для третьої сторони, або приймає обіцянку такої переваги, діяти або утримуватися від дій відповідно до своїх обов'язків або під час виконання своїх функцій у порушення своїх службових обов'язків, тобто, на практиці це дії хабароотримувача. Обидва види корупції повинні визнаватися кримінальним злочином відповідно до національного законодавства держав, які ратифікували дану конвенцію. Рамкове рішення Ради 2003/568/ЖНА про боротьбу з корупцією в приватному секторі [9]) також вимагає, щоб активна та пасивна корупція в приватному секторі була визнана кримінальним злочином у всіх державах-членах ЄС.

В ККУ відповідальність за діяння, які відповідають активній корупції, встановлено в ч. ч. 1, 2 ст. 368-3, ч. ч. 1, 2 ст. 368-4, ст. 369 [5]). В ККУ відповідальність за діяння, які відповідають пасивній корупції, встановлено в ст. 368, ч. ч. 3, 4 ст. 368-3, ч. ч. 3, 4 ст. 368-4 [5]).

З усіх цих антикорупційних нормативно-правових актів РЄ та ЄС найважливішим для України слід визнати Кримінальну конвенцію РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]). Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) та Додатковий протокол до неї від 15.05.2003 р. [12]) були ратифіковані Україною 18.10.2006 р. та набрали чинності для України 01.03.2010 р. Ст. 1 Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. тлумачить поняття «посадова особа», «суддя», «юридична особа» [11]). Ст. ст. 2–11 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) присвячені створенню системи хабарництва як суспільно небезпечного правового явища. Ст. 2 вище згаданої Конвенції характеризує давання хабара, ст. 3 тієї ж Конвенції – прийняття чи/та вимагання хабара. Формулювання змісту ст. 2 Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) співпадає із змістом п. «а» ст. 15 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]). Формулювання змісту ст. 3 Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) співпадає із змістом п. «б» ст. 15 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]). Це показує наявність загальноприйнятих світових стандартів визначення обох сторін хабарництва – давання хабара та прийняття хабара, з яких випливає узгоджена світовою спільнотою позиція необхідності криміналізації як давання хабара, так прийняття хабара. Обидва діяння на думку світової спільноти повинні бути кримінально караними. Також слід згадати, що визначення понять та формулювання діянь у Конвенціях РЄ подібно до визначення понять та формулювання діянь у Конвенціях ООН слугують

зразками для національних законодавств, тільки на регіональному рівні. З гордістю зауважимо, що Україна у своїй боротьбі проти давання хабара як корупційного кримінального правопорушення пішла далі, ніж це передбачено Кримінальною конвенцією РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]), врахувала рішення ЄСПЛ у справі «Раманаускас проти Литви» (скарга № 74420/01) [16]) і встановила кримінальну відповідальність за провокацію підкупу у ст. 370 ККУ [5]).

Ст. ст. 4–11 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) присвячені класифікації видів хабарництва за видом хабароотримувача. Вище згадана Конвенція виокремлює як самостійні види хабароотримувачів: національних державних посадових осіб, іноземних державних посадових осіб, членів національних представницьких органів, членів іноземних представницьких органів, членів міжнародних парламентських асамблей, посадових осіб міжнародних організацій, суддів і посадових осіб міжнародних судів, осіб, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах або працюють на них у будь-якій якості. З цього переліку лише останні належать до корупціонерів у приватному секторі, усі інші – до державних службовців чи членів міжнародних організацій. В ККУ виокремлено за суб'єктом хабарництва як окреме корупційне кримінальне правопорушення лише хабарництво осіб, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах, у ст. 368-3 ККУ [5]). Питання відповідальності за хабарництво членів іноземних представницьких органів, членів міжнародних парламентських асамблей, посадових осіб міжнародних організацій, суддів і посадових осіб міжнародних судів в ККУ окремо не розроблені.

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) від 15.05.2003 р. [12]) додає до переліку хабароотримувачів національних та іноземних арбітрів, національних та іноземних присяжних засідателів. Питання відповідальності даних осіб за хабарництво в ККУ окремо не розроблені.

У преамбулі Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. підкреслено, що вона розроблена та приймається з огляду на майбутнє укладення угоди про створення «Групи держав проти корупції (GRECO)» [11]), яка спрямовуватиме свою діяльність на контроль за боротьбою із корупцією. В Угоді про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [13]) зазначається, що група GRECO буде спостерігати за впровадженням міжнародних документів, прийнятих Радою Європи в боротьбі з корупцією. Зрозуміло, що в першу чергу це Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. та Додатковий протокол до неї. Відповідно до ч. 2 ст. 4 Статуту Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) будь-які держави-члени Ради Європи, інші, ніж згадані в Резолюції щодо створення «GRECO», мають право приєднатися до групи «GRECO» [14]), тому Україна є членом групи «GRECO» та приймає активну участь у її діяльності. 20.02.2025 було оприлюднено Доповнення до Другого звіту-оцінки відповідності для виконання рекомендацій оціночного звіту четвертого раунду оцінювання щодо України і у ньому констатується, що Україна виконала 18 із 31 рекомендації групи «GRECO» по боротьбі з корупцією. З решти рекомендацій 11 були виконані частково, а дві не були виконані. [17]). GRECO розуміє і цінує, що українська влада продовжує прагнути зберегти і підвищити стійкість країни в боротьбі з корупцією в умовах повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації.

Висновки. Отже, міжнародно-правові узагальнені стандарти криміналізації корупційних правопорушень на світовому рівні переважно містяться у першому універсальному акті ООН проти корупції – Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]), яка ратифікована

Україною. Ст. ст. 15–22 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]) визнають злочинами і надають стислу характеристику наступним 15 видам діянь: 1) підкуп національних державних посадових осіб; 2) підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій; 3) розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; 4) зловживання впливом; 5) зловживання службовим становищем; 6) незаконне збагачення; 7) підкуп у приватному секторі; 8) розкрадання майна у приватному секторі; 9) відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом; 10) приховування; 11) перешкоджання здійсненню правосуддя.

Надані у даній Конвенції стислі характеристики корупційних злочинів вплинули на формулювання окремих диспозицій ККУ. Характеристику дій хабародавця у п. «а» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ст. 369 ККУ «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» [5]). Характеристику дій службової особи у п. «б» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 1 ст. 368 ККУ «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» [5]). Характеристику дій особи, яка зловживає впливом, у п. «б» ст. 18 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 2, 3 ст. 369-2 ККУ «Зловживання впливом» [5]). Характеристику дій особи, яка надає неправомірну вигоду іншій особі, за її зловживання своїм впливом, у п. «а» ст. 15 вище згаданої Конвенції [3]) відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 1 ст. ст. 369-2 ККУ «Зловживання впливом» [5]). Характеристику підкупу у приватному секторі, яка знаходиться в п. «б» ст. 21 вищезгаданої Конвенції [3]), відтворено в ККУ у вигляді диспозиції ч. 3 ст. ст. 369-3 ККУ «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» [5]).

Міжнародно-правові стандарти криміналізації корупційних правопорушень на регіональному європейському рівні переважно містяться у таких нормативно-правових

актах європейського наднаціонального законодавства як: Конвенція ЄС про боротьбу проти корупції посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 27.09.1997 р. [10]) та Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]), яка ратифікована Україною, Конвенція ЄС про боротьбу проти корупції посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 27.09.1997 р. [10]) поділяє корупцію на активну та пасивну. В ККУ відповідальність за діяння, які відповідають активній корупції, встановлено в ч. ч. 1, 2 ст. 368-3, ч. ч. 1, 2 ст. 368-4, ст. 369 [5]). В ККУ відповідальність за діяння, які відповідають пасивній корупції, встановлено в ст. 368, ч. ч. 3, 4 ст. 368-3, ч. ч. 3, 4 ст. 368-4 [5]).

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) створює власну, європейську систему хабарництва як суспільно небезпечного правового явища. Ст. 2 вище згаданої Конвенції характеризує давання хабара, ст. 3 тієї ж Конвенції – прийняття чи/та вимагання хабара, разом вони запроваджують на регіональному рівні розроблені в правових актах ООН характеристики хабарництва та є загальноприйнятими світовими стандартами визначення обох кримінально каранних сторін хабарництва – давання хабара та прийняття хабара. Ст. ст. 4–11 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [11]) присвячені класифікації видів хабарництва за видом хабаротримувача. З них в якості окремого виду хабарництва в ККУ виокремлено лише хабарництво осіб, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах, у ст. 368-3 ККУ [5]).

Орієнтування українських законодавців на зафіксовані в Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [3]) на світовому рівні та прийнятих РЄ та ЄС Конвенціях на регіональному європейському рівні міжнародно-правові стандарти корупційних кримінальних правопорушень підтверджує прагнення України до демократичного та прогресивного шляху розвитку і сприяє майбутньому прийняттю України до лав держав-членів ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
2. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / авт. кол.: В.В. Василевич, Т.Е. Василевська, В.Ф. Нестерович, Е.В. Расюк, А.В. Савченко, В.Л. Федоренко (кер.) та ін.; за ред. проф. Ю.В. Ковбасюка і проф. В.Л. Федоренка. Київ: Вид-во Ліра-К, НАДУ, 2016. 524 с.
3. United Nations Convention Against Corruption. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 24.05.2025).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14> (дата звернення: 20.05.2025).
6. Resolution of the United Nations General Assembly, 1975. URL: <https://international.vlex.com/vid/res-3514-xxx-resolucion-861191324> (дата звернення: 24.05.2025).
7. Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_369#Text (дата звернення: 24.05.2025).
8. Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «О двадцати принципах боротьби з корупцією». URL: <https://nnkspk.com.ua/rezolyuciya-97-24-komiteta-ministrov-soveta-evropy-o-dvadcati-principax-borby-s-korrupciej/> (дата звернення: 20.05.2025).
9. Рамкове рішення Ради 2003/568/JHA про боротьбу з корупцією в приватному секторі. URL: https://zakon.cc/law/document/read/994_945 (дата звернення: 20.05.2025).
10. The European Union Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union (Council Act of 26 May 1997). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:41997A0625(01)) (дата звернення: 20.05.2025).
11. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 21.01.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 20.05.2025).
12. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) від 15.05.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text (дата звернення: 20.05.2025).
13. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145#Text (дата звернення: 20.05.2025).
14. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144#Text (дата звернення: 20.05.2025).
15. Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського Парламенту та Ради від 5 липня 2017 року про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів Союзу, кримінально-правовими засобами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-17#Text (дата звернення: 20.05.2025).

16. Справа «Раманаускаспроти Литви» (скарга № 74420/01). URL: [file:///D:/Документи/Downloads/CASE%20OF%20RAMANAUSKAS%20v.%20LITHUANIA%20-%20\[Russian%20translation\]%20summary%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf](file:///D:/Документи/Downloads/CASE%20OF%20RAMANAUSKAS%20v.%20LITHUANIA%20-%20[Russian%20translation]%20summary%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf) (дата звернення: 25.05.2025).

17. Собенко Надія. У Раді Європи відзначили прогрес України в боротьбі з корупцією серед посадовців. URL: <https://suspihne.media/953387-u-radi-evropi-vidznacili-progres-ukraini-v-borotbi-z-korupcieu-sered-posadovciv/> (дата звернення: 25.05.2025).